

КОНСТРУЮВАННЯ ЯК СПОСІБ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Молодь не хоче і не буде стояти осторонь політично-економічних проблем своєї країни.

Висновки. Верховна Рада України переглянула бюджет 2004 рік, і це додає оптимізму в упорядкуванні нашого бюджету, що дозволить краще керувати політичними, економічними, фінансовими питаннями. Ми провели суттєві демократичні зміни, які мають незворотний характер, і явно викликають деякі моменти супротиву. Але й цей супротив буде подолано, бо є люди, які не представлені в вищих ешелонах влади це МОЛОДЬ УКРАЇНИ, яка має вплив на суспільну думку і цивілізовано закріплює цей процес змін. XXI - е століття – це час політичного та економічного росту нашої молоді України, це час молодих, творчих, компетентних українців та українок.

1. Вачевський М.В. Основи наукової інформації.

Підручник для студентів вищих навчальних закладів та учнівської молоді.– Відродження. 1995.

2. Лашина І.А. Особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах формування економіки України.

3. Михальченко Н. Украинское общество; трансформация, модернизация или лимитроф Европы. 2001.

4. Регіональні відмінності в оцінці економічної і соціально-політичної ситуації. 1996.

5. Романюк М.Д. Трудова маятникова міграція населення Прикарпаття. Львів. Світ, 1996. – 232 с.

6. Передвиборна програма Президента України В.Ющенка. 2004.

7. Шульга О.М Проблеми формування державної регіональної політики. Міжнародна науково-практична конференція. – К, 1995.

Ванда Вишківська, аспірант

Національного педагогічного університету

ім. М. П. Драгоманова

м. Київ

КОНСТРУЮВАННЯ ЯК СПОСІБ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів до реалізації особистісно орієнтованого підходу до організації навчання шляхом формування у них основ технології конструювання навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Постановка проблеми. У сучасних умовах в нашій державі поглиблюються процеси демократизації всього суспільного життя. Вони ґрунтовно пов'язані з освітніми процесами. Життя вимагає переосмислення основних принципів організації навчання, трансформації методів та прийомів, які сприяли б перетворенню навчання у засіб всебічного розвитку особистості, зміни освітньої парадигми з когнітивно орієнтованої на особистісно орієнтовану. Традиційна когнітивно орієнтована освіта розв'язує завдання формування знань, умінь і навичок як першочергові, залишаючи на другому плані проблеми розвитку особистості. В результаті ми отримуємо спеціаліста, який є недостатньо підготовленим до виконання необхідних професійних функцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У 70 – 90-ті роки питання зміни основної парадигми навчання, необхідності впровадження особистісного підходу до організації навчальної діяльності неодноразово порушувалось у працях

В.О.Сухомлинського, Б.О. Федоришина, І.Д. Беха.

Загальним проблемам підготовки вчителя присвячено дослідження О.А.Абдулліної, О.В. Безпалько, О.Г.Мороза, М.С.Севастьяк, В.О.Сластьоніна [1; 2; 3; 6; 7] та ін.

Значний інтерес становлять дослідження особливостей технологізації навчального процесу як неухильного дотримання змісту і послідовності етапів впровадження нововведень, що є суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання і виховання.

Підходи дослідників до визначення поняття “педагогічна технологія” різноманітні. Так, відомий учений Борис Ліхачов розглядає педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу. Педагог-новатор Ігор Волков тлумачить її як опис системи дій учителя та учнів, які слід виконувати для оптимальної

КОНСТРУЮВАННЯ ЯК СПОСІБ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

реалізації навчального процесу. Педагог-дослідник П.Москаленко вважає цей феномен послідовним (системно представленим) рядом вказівок, діяльностей і операцій моделювання, реалізації діагностики ефективності, корекції процесу навчання або виховання. Володимир Беспалько визначає педагогічну технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, як змістову техніку реалізації навчально-виховного процесу. За українською дослідницею Ольгою Козловою, педагогічна технологія є радикальним оновленням інструментальних і методологічних засобів педагогіки і методики за умови збереження наступності в розвитку педагогічної науки і шкільної практики, набором технологічних процедур, які забезпечують професійну діяльність учителя, – гарантованістю кінцевого результату.

Проте недостатньо розв'язаною залишається проблема розробки практичних способів технологізації процесу навчання.

Метою статті є розкриття сутності одного з таких способів – технології конструювання особистісно орієнтованого уроку, оволодіння якою навчить майбутніх учителів вибудовувати процес навчання так, щоб він був насамперед процесом впливу на формування активної навчально-пізнавальної діяльності та процесом формування суб'єкта цієї діяльності, який здатний вільно мислити і діяти, виходячи за межі існуючих (для даного суб'єкта) способів мислення.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння технологією конструктивної діяльності забезпечить якнайповніше використання і розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів. Їхнім основним завданням у контексті впровадження особистісно орієнтованого навчання стане сприяння тим, хто вчиться, у визначенні і вдосконаленні їхнього ставлення до самих себе, інших людей, навколишнього світу, до своєї діяльності в цілому у суспільстві.

При підготовці молодих спеціалістів до роботи в умовах особистісно орієнтованого освітнього процесу слід усвідомити ряд основоположних для розуміння сутності інноваційної технології позицій.

Серед них вчений І. Якиманська [9] визначає:

- особистісно орієнтоване навчання має забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості учня як суб'єкта пізнавальної і предметної діяльності, виходячи з вияву його індивідуальних особливостей;

- особистісно орієнтоване навчання дає змогу кожному учневі, спираючись на його здібності,

інтереси, особистісні цінності і суб'єктивний досвід, реалізувати себе у пізнавальній та інших видах діяльності;

- зміст навчання, його форми і методи добираються і організуються так, щоб кожен мав можливість вибору предметного матеріалу, його виду і форми, способу діяльності;

- особистісно орієнтоване навчання будується на принципі варіативності, тобто визнанні різноманітності змісту і форм навчального процесу, вибір яких має здійснюватися педагогом з урахуванням мети розвитку кожної дитини, її психічної і педагогічної підтримки у пізнавальному процесі і ускладнених життєвих обставинах;

- навченість і освіченість не тотожні за своєю природою і результатами. Навченість через оволодіння знаннями, уміннями, навичками забезпечує соціальну і професійну адаптацію особистості у суспільстві. Освіченість формує індивідуальне сприйняття світу, можливість його творчого перетворення, широке використання суб'єктивного досвіду в інтерпретації і оцінці фактів, явищ, подій навколишньої дійсності на основі особистісно значущих цінностей і внутрішніх установок.

У свою чергу О.Савченко [5] називає такі шляхи підготовки майбутніх вчителів до реалізації особистісно орієнтованого навчання:

- максимально можливу індивідуалізацію навчання і виховання, створення умов для саморозвитку і самонавчання, осмисленого визначення своїх можливостей і життєвих цілей. А для цього потрібна розумна, раціональна організація навчально-пізнавальної діяльності, яка сприятиме формуванню тих конструктивних умінь, без яких неможливе повноцінне засвоєння навчального матеріалу, розвиток інтелектуальних здібностей тих, хто навчається, оволодіння студентами аналітичними, діагностичними, прогностичними і проєктивними уміннями:

- дозволить їм максимально активізувати свої можливості у виборі шляхів і засобів практичної реалізації основних теоретичних положень матеріалу, який вивчається;

- створить умови і можливості для спеціалізації з окремих напрямків досліджуваної науки;

- сприятиме реалізації особистісних можливостей кожного (організаторських, методичних, наукових);

- зробить можливим самостійний вибір навчальних програм, підручників, методичних рекомендацій, а також форм звітності і самоконтролю;

- побудову навчально-виховного процесу на діагностичній основі (оволодіння майбутніми

КОНСТРУЮВАННЯ ЯК СПОСІБ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

вчителями діагностичними вміннями значно підвищить результативність процесу навчання, оскільки дасть змогу передбачити можливі дидактичні труднощі, їх характер, сутність і причини виникнення і визначити способи їх подолання, науково обґрунтувати тенденції та перспективи удосконалення навчально-виховного процесу, виробити більш ефективні варіанти його побудови, врахувавши загальну готовність до наступної діяльності, тобто рівень сформованості певних знань, здатності самостійно працювати;

- особистісне спілкування;
- сильний мотиваційний потенціал (усвідомленість майбутніми вчителями особистісної значущості матеріалу, що вивчається, сформованість у них умінь педагогічного цілепокладання сприятиме осмисленому засвоєнню педагогічних категорій і понять, за якого не лише розуміється сутність їх визначення, а й ієрархія та місце в цілісному педагогічному процесі);

- багатоваріантність методик і технологій, умінь організувати навчання одночасно на різних рівнях складності, утвердження всіма засобами цінностей емоційного благополуччя і позитивного ставлення до світу;

- підвищені вимоги до педагога: володіти різними варіантами побудови навчального процесу, знати не один універсальний, а декілька шляхів досягнення мети.

Урахування цих ідей у навчальному процесі докорінно змінює сам процес навчання, де вчитель виступає у ролі не транслятора інформації, а наставника, що організовує, спрямовує, а в контексті нашого дослідження конструює навчальну діяльність учнів.

Процес навчання, як відомо, можна уявити як процес руху від мети до запланованого результату. Отже, цей процес має бути достатньо технологічним, по-перше, у своїй змістовій частині, яка включає способи і засоби досягнення поставлених цілей, а по-друге, у діяльній сфері, що передбачає розумне конструювання навчального процесу з метою найбільш ефективної його організації. При цьому в центрі особистісно орієнтованої системи навчання перебуває учень, що вимагає від педагога врахування його особливостей та створення умов для розкриття його потенційних можливостей.

Основною процесуальною характеристикою професійно-педагогічної готовності вчителя до реалізації особистісно орієнтованого навчання, на думку І.Якиманської, С.Подмазіна [9; 4], є вміння вчителя організувати і провести особистісно орієнтований урок, що концентрує всі вищезгадані положення та особливості організації особистісно

значущого учіння.

У своєму дослідженні ми зупинилися на технології особистісно орієнтованого уроку, запропонованій С.Подмазіним [4].

Автор зазначає, що для того, щоб стати суб'єктом навчальної діяльності, учень повинен оволодіти основними її етапами: орієнтацією, цілепокладанням, проектуванням, організацією, реалізацією, контролем, корекцією та оцінкою.

Етап орієнтації передбачає мотивацію навчальної діяльності, позитивну установку на роботу, опору на власний досвід учнів з проблеми заняття. З огляду на те, що мотивація включає врахування та аналіз попереднього досвіду учнів, а значить їхніх знань, умінь і навичок, можна назвати цей етап і аналітичним. Зрозуміло, що у процесі роботи з учнем педагог орієнтується на рівень його знань, оскільки від них залежить, якою бути за змістом і формою системи роботи вчителя, спрямованій на подальший розвиток дитини.

На *етапі цілепокладання* разом з учнями визначаються особистісно значущі для них цілі майбутньої діяльності, показники досягнення поставлених цілей (які знання, уміння, навички будуть про це свідчити). Необхідно зазначити, що саме суб'єктивне ставлення до цілей діяльності, породження їх учнями і педагогом в діалогічний взаємодії є точкою відліку в реалізації особистісно орієнтованого навчання: немає мети – немає суб'єкта!

Мета, як відомо, є ключовим чинником педагогічної діяльності, вона ідеально передбачає і спрямовує рух спільної діяльності вчителя і учня до їхнього спільного результату. Сутність управлінської діяльності в умовах особистісно орієнтованого навчання і полягає в тому, щоб координувати дії по лінії збігу мета – результат, зводячи до мінімуму неминучі розбіжності через високу динамічність і непередбачуваність поведінки учасників педагогічної системи.

Серед прийомів реалізації вказаних етапів автор називає актуалізацію, проблематизацію, інтригу, ігрову ситуацію, формування пізнавального інтересу, тобто ті, що мають на меті максимальне врахування індивідуальних особливостей учня, визнання його центром освітнього процесу, орієнтацію на саморозвиток, самоактуалізацію та самовдосконалення учня.

Наступним етапом в організації уроку вчений називає етап проектування, що передбачає складання та обговорення плану майбутньої діяльності.

У даному механізмі, на нашу думку, перед етапом проектування доцільно було б провести

КОНСТРУЮВАННЯ ЯК СПОСІБ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

етапи діагностування і прогнозування, що дозволило б з найменшими затратами спланувати реальну систему навчальних або виховних впливів, які є найбільш дієвими для реалізації визначеної мети, забезпечити відповідність мети та результатів педагогічної діяльності.

Діагностування – це спеціально організована діяльність, яка включає цілеспрямоване, методично обгрунтоване з'ясування фактів, їх аналіз щодо характеристики учнів як основи педагогічних рішень. Тобто, вона дає змогу, по-перше, зрозуміти причину ускладнень у навчальному процесі, по-друге, передбачити можливості прогресу у навчанні. При чому, в умовах особистісно орієнтованого навчання учень природно включається у діагностичну діяльність. Для нього вона протікає як інтуїтивна самодинаміка, у ході якої він встановлює особистий рівень компетентності шляхом самоаналізу.

Педагогічне прогнозування ж, будучи пов'язаним з цілепокладанням та діагностикою, своїм кінцевим результатом має конкретизацію педагогічних цілей і їх трансформацію в систему педагогічних задач, які й розв'язуватимуть учні у процесі майбутньої діяльності. Воно виражається в умінні вчителя передбачати результати своєї діяльності в конкретних умовах (умовах особистісно орієнтованого навчання) і, виходячи з цього, визначати стратегію спільної з учнем діяльності, оцінювати можливості отримання педагогічного продукту заданої кількості і якості.

Таким чином, уміло організована та проведена діяльність на попередніх етапах створює найсприятливіші умови для реалізації *етапу організації виконання плану діяльності (проектування)*. Вчитель-професіонал завжди повинен мати продуманий у всіх деталях, чіткий, конкретний план майбутньої діяльності (уроку). При цьому, їх має бути не один, а декілька, оскільки особистісно орієнтоване навчання вимагає варіативності (різноманітності змісту і організаційних форм навчального процесу, серед яких учитель і учень зможуть вибрати найбільш ефективні для конкретної ситуації). Отже, проектування складається з таких етапів роботи:

- надання можливості варіативного вибору способів навчальної діяльності (письмово або усно, індивідуально чи в групі), виклад опорних положень;
- вибір учнями способів фіксації пояснення нового матеріалу (конспект, схема, таблиця, план, тези тощо);
- вибір учнями завдань і способів їх виконання під час закріплення знань, формування умінь і

навичок;

- варіативність у наданні домашнього завдання (диференційоване за рівнем складності і способами виконання).

При цьому автор зазначає, що для ефективного виконання поставлених завдань, учням необхідна психолого-педагогічна підтримка. Серед основних методів і засобів С.Подмазін називає заохочення, навчально-пізнавальну гру, створення ситуації успіху, створення проблемних ситуацій, стимулювання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, створення ситуації взаємодопомоги тощо.

Підсумковим *контрольно-оціночним етапом* у технології особистісно орієнтованого уроку є:

- участь учителя у контролі навчальної діяльності (парні і групові форми взаємоконтролю, самоконтроль);

- участь учителя у виправленні допущених помилок, осмислення їх причин;

- надання учням можливостей самостійно чи з допомогою вчителя, інших учнів порівняти отриманий результат з критеріями еталону, мети.

Важливим для реалізації технології особистісно орієнтованого уроку буде зазначити, що орієнтація на особистість у пізнавальних структурах процесу навчання передбачає і особистісно орієнтовану оцінку знань, бо опосередкована оцінка призводить до опосередкованих знань. Навчальний процес, де панує шаблонність, одноріативність, ситуативне пристосування, завжди призводить до опосередкованих знань. Тому всім своїм змістом він має забезпечувати особистісну орієнтацію не тільки в передачі та отриманні знань, а й в їх оцінці, оскільки тільки самостійно набуті, усвідомлені знання можуть сформувати уміння і навички творчого підходу до будь-якої діяльності. Тобто, оцінку знань учнів в умовах особистісно орієнтованого уроку треба проводити з урахуванням кількості і якості самостійно виконаних ними завдань проблемного характеру.

Висновки. Відзначені вище особливості технології проведення особистісно орієнтованого уроку засвідчують, що за таких умов учитель виконує якісно іншу роль у порівнянні з його функціями у традиційній системі навчання. Так, якщо за останньої вчитель та підручник були основними носіями знань учнів, то за нової парадигми освіти вчитель виступає у ролі організатора і керівника самостійної, активної, пізнавальної діяльності учнів, компетентного консультанта, який створює необхідні умови для повноцінного розвитку потенційної можливості кожної дитини стати особистістю, реалізувати

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФУНДАМЕНТАЛЬНОСТІ І ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ
ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

свої потреби у самозміні та самовизначенні.

1. Абдуллина О.А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования.* – М.: Просвещение, 1990. – 144 с.

2. Безпалько О.В. *Формування готовності студентів педвузудо проектування організаційних форм виховної діяльності: Автореф. дисер ... канд. пед. наук: 13.00.01/НПУ ім. М.П. Драгоманова.* – К., 1998. – 17 с.

3. Мороз О.Г. *Особистість майбутнього педагога (Управління підготовкою вчителя: психолого-педагогічний аспект) // Вища освіта України.* – 2002. – №3. – С. 50 – 54.

4. Подмазин С.И. *Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование.* – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 250 с.

5. Савченко О.Я. *Особистісно-орієнтована підготовка майбутнього вчителя // Педагогічна газета.* – 2001. – №7. – С.1.

6. Севастюк М.С. *Формування прогностичних знань та вмінь у студентів педагогічних факультетів (спец. “Початкове навчання”): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09/ НПУ імені М.П. Драгоманова, 2000.* – 211 с.

7. Сластенин В.А., Подьмова Л.С. *Педагогика: инновационная деятельность.* – М.: Магистр, 1997. – 308 с.

8. *Новые педагогические технологии и информационные технологии в системе образования.* // Под. ред. д-ра пед. наук Е.С. Полат. – М.: Academia, 2000. – 272 с.

9. Якиманская И.С. *Технология личностно ориентированного обучения.* – М.: Сентябрь, 2000. – 176 с.

Микола Корець, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова
м. Київ

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФУНДАМЕНТАЛЬНОСТІ І
ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПРИРОДНИЧО-
МАТЕМАТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У
ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО
НАВЧАННЯ**

Розглянутий взаємозв'язок фундаментальності і професійної спрямованості природничо-математичних навчальних дисциплін у фаховій підготовці вчителів для освітньої галузі “Технології”. Продемонстровані варіанти пропедевтичної підготовки вчителів цього фаху при вивченні фундаментальних навчальних дисциплін.

Постановка проблеми. Професійна підготовка вчителів трудового навчання повинна брати свій початок при вивченні циклу фундаментальних дисциплін, які, як правило, вивчаються на перших і других курсах, тобто на початковій стадії навчання. До них, у першу чергу, ми відносимо курси “Вища математика”, “Загальна фізика” та “Інформаційні технології”, а фундаментальність їх полягає у тому, що вони є не просто загальноосвітніми, але і є базою для вивчення загальнотехнічних дисциплін, для освоєння нової техніки і технологій. Освіта стає фундаментальною, якщо вона орієнтована на з'ясування суттєвої основи і зв'язків оточуючого світу. “Вища математика” слугує теоретичною основою для вивчення курсу “Загальна фізика” і всіх технічних

дисциплін, а також надає студентам знання і уміння з володіння та використанню операційного апарату при розв'язуванні конкретних технічних задач. Зміст прикладних питань курсу загальної фізики тісно пов'язаний із циклом технічних навчальних дисциплін. Для забезпечення структури неперервного формування системи технічних знань при підготовці вчителів необхідно, щоб у курсі “Вищої математики” було присутнє пропедевтичне розв'язування задач, які пов'язані зі специфікою роботи майбутнього спеціаліста. Зважаючи на те, що останніми роками суттєво змінився зміст техніко-технологічної підготовки вчителів, цей факт має пропорційний вплив на формування змісту фундаментальних дисциплін.